

Entomologiska Föreningen i Stockholm. 1879—1929.

En återblick.

I Entomologiska Föreningens i Stockholm arkiv ligger en den 7 december 1879 daterad skrivelse så lydande: »Bland Sveriges Entomologer har länge den önskan varit liflig att kunna utgifva en Entomologisk Tidskrift, en facktidskrift, som numera icke saknas i något europeiskt land utom de skandinaviska länderna. Tidskriftens uppgift skall blifva att sprida kännedom om insektverlden, som i så många riktningar ingriper dels fiendtligt och dels gynnsamt i människans och naturens allmänna ekonomi, hvarjemte tidskriften hoppas kunna lifva intresset för studiet af den i sanning underbara del af zoologien, som omfattar de mångformade, ofta praktfulla, alltid i sina förvandlingar och i sitt lefnadssätt underbara insekterna. Enda hindret för en sådan tidskrifts utgifvande är bristen på förlagskapital, — ingen förläggare kan gerna åtaga sig dess utgifvande, emedan densamma sannolikt icke kan bära sig. Man vågar därför anhålla om bidrag till förverkligandet af entomologernas önskan, och behagade de som dertill vilja bidraga här nedan teckna sina namn och bidrag för ett år.» Under skrivelsen stod namnet på en känd stockholmsläkare, professorn i farmakologi vid Karolinska institutet OSKAR THEODOR SANDAHL.

SANDAHLs vädjan till offervilligheten förklingade ej ohörd, ty sju personer, bland dem den kände storkapitalisten, »brännvins-kungen» L. O. SMITH, tecknade sammanlagt 475 kronor, vilket belopp ansågs räcka för att man skulle våga starta ett företag som detta. Med nyssnämnda förbindelser i sin ficka inbjöd SANDAHL fem för entomologiens förkovran varmt intresserade personer till sitt hem den 14 i samma månad och föreslog dem, att man skulle bilda en sammanslutning med namnet Entomologiska Föreningen i Stockholm samt börja utgifva en entomologisk tidskrift. Alla voro förvisso lika entusiasmerade av uppgiften, varför samma kväll föreningen konstituerades och stadgar efter ett »lifligt meningsutbyte samt noggrannt öfvervägande» antogs. Stiftare av föreningen voro förutom SANDAHL, som blev dess förste ordförande,

lektorena KARL FREDRIK THEDENIUS och JAKOB SPÅNGBERG, doktor CHRISTOFFER AURIVILLIUS, lektorn vid Skogsinstitutet AUGUST EMIL HOLMGREN och konservatorn SVEN LAMPA. Till sekreterare utsågs AURIVILLIUS och SPÅNGBERG blev tidskriftens redaktör.

Redan från början emottogs den nybildade föreningen med stort intresse bland såväl landets zoologer och botanister av facket som av en mängd andra för dessa ämnen intresserade personer. Vi finna i ledamotsförteckningen från första arbetsåret sådana namn som WILH. LILJEBÖRG, A. F. REGNELL, NILS WESTRING, TAMERLAN THORELL, H. D. J. WALLENGREN, TYCHO TULLBERG, HAMPUS VON POST, V. B. WITTRÖCK, G. KOLTHOFF, ANTON STUXBERG, JAKOB ERIKSSON, GOTTFRID ADLERZ, för att nu blott nämna några av de mest kända. Tack vare icke minst SANDAHLs osparda nit räknade föreningen vid årets slut ej mindre än 146 ledamöter, av vilka två valts till hedersledamöter, nämligen A. F. REGNELL och statsrådet C. J. FÅHRÆUS. Av dessa hava nu samtliga så när som på fyra svenska och en dansk medlem' skattat åt förgångelsen.

Med samma varma intresse som föreningen mottogs under sitt första arbetsår har den sedan under det gångna halvseklet omfattats. Medlemsnumerären har nu stigit och i dag räknar föreningen 265 ledamöter, vilket ju är en avsevärd ökning, fast man också må taga hänsyn till att i summan upptages ett flertal icke betalande medlemmar. Den sist invalde har i matrikeln nummer 1193.

Den lugna och trygga utveckling föreningen under den gångna halvsekelperioden åtnjutit torde i väsentlig mån kunna tillskrivas den — låt oss säga — patriarkaliska ledningen. Inom styrelsen ha slitningarna i stort sett varit synnerligen små, och de dissonanser, som någon gång gjort sig gällande, ha i regel snart förtonat. Ty alla hava besjälats av varm önskan att på allt sätt gagna föreningens syften. Ej minsta förtjänsten av föreningens utveckling hava de båda män, som under de gångna 50 åren med aldrig svikande förtröstan höllo i rodret. Tittar man i protokollen och gläntar man på brev- och dokumentportföljen för de första 15 åren, finner man lätt, vilken möda SANDAHL neklade på att värva medlemmar och ordna finanserna, ty han var under hela denna tid ej blott en energisk ordförande utan även en nitisk och förtänksam skattmästare. Och sannerligen var det under de första åren ingen sinekur detta att få debet och kredit att gå ihop, så mycket dess mindre som tidskriften redan första året gick med

¹ Dessa äro kassör GOTTFR. HÖFGREN, Stockholm, häradshövding O. J. HULTGREN, Örebro, professor JAKOB ERIKSSON, Stockholm, bruksförvaltaren AXEL LUNDIN, Mullsjö och prof. H. J. HANSEN, Köpenhamn.

förlust och den dåvarande redaktörens bristande sinne för ekonomiska realiteter höll på att vålla en allvarlig krasch. Outtröttlig sökte emellertid SANDAHL bringa föreningen upp på fast mark. I varmhjärtade brev till för dess syften intresserade personer sökte han efter pekuniärt understöd, och om också de summor som inflöto ej voro så överväldigande stora, voro de för föreningen under de första levnadsåren av utomordentlig betydelse. Genom hans förmedling bildades redan den 29/9 1881 »A. F. REGNELLS fond» och följande år den 29/4 stiftades »P. F. WAHLBERGS fond». Sedermera tillkommo under hans skattmästartid ytterligare två fonder, nämligen »Ständiga ledamöters fond» och »Allmänna fonden», vilken den 30/4 1887 för att hedra den verksamma ordföranden och skattmästaren omdöptes till »OSKAR SANDAHL'S fond». Det dröjde ej heller länge förrän SANDAHL kunde glädja sig åt att ha lagt en säker ekonomisk grund för föreningens framtida verksamhet.

Vilken insats i föreningslivet AURIVILLIUS gjort, ligger oss alla litet närmare till att bedöma, och även om man saknar kännedom om detaljer, borgar enbart detta, att han under 34 år (14/12 1894—20/7 1928) ledde föreningens öden, för att hans insats måste ha varit av synnerligen stor betydelse. Ett synbart vittnesbörd härom är också föreningens bibliotek och publikationen »Svensk insektsfauna». AURIVILLIUS var en man av »den gamla stammen» med ett brinnande intresse för sitt forskningsområde och med en stark vilja att gagna detta. Han ägde ett utpräglat ekonomiskt sinne, vilket också förklarar den stora auktoritet han hade, då det var fråga om utgifter eller penningplaceringar. Mången gång företrädde han med stor energi sparsamhetsintressena och helt visst var detta gagneligt, ej minst då föreningen måste lotsa sig fram genom kris-tidens lömska farvatten. Det lugn och den självbehärskning, som präglade AURIVILLIUS sätt att leda förhandlingar, dämpade också mer än en gång temperamentsfulla medlemmars iver att göra sig gällande, varför man också kan säga, att föreningsmötena under hans ledning alltid utmärktes av kordial och kamratlig samvaro.

Det är emellertid ej endast föreningens båda främste ledare under den gångna 50-årsperioden som bilda dess historia, vi må ej glömma några andra av de nu bortgångna pionjärerna. En av de mest framträdande bland dessa var löjtnanten vid fortifikationen, sedermera översten CLAES GRILL. Mångt och mycket gör att man nödgas nämna honom framför andra, som på grund av ålder eljest borde nämnts först. Men GRILL har otvivelaktigt för föreningens utveckling spelat en synnerligen viktig roll. Blott efter några få års ledamotskap blev han år 1894 efter AURIVILLIUS föreningens sekreterare och någon mera entusiastisk kunde man förvisso ej ha fått. Genom sin starka personlighet och allmänt omtyckt som han

var blev han också en sammanhållande länk under de många år han med avbrott för kommanderingar till andra orter verkade inom föreningen. Genom sin populära stipendiefond för skolynglingar har han skapat sig ett namn, som länge kommer att leva. Och den av honom ritade och skänkta praktfulla ordförandeklubban kommer likaledes att för framtiden erinra om hans varma kärlek till föreningen. För mängden är det också känt, vilken del han hade i tillkomsten av Statens Entomologiska Anstalt icke blott därigenom, att han på föreningens 10-årsdag den $\frac{1}{12}$ 1889 gav initiativ till densamma, utan ock sedermera, då det gällde att få statsmakterna att förverkliga planen, genom den energiska agitation han bedrev för densamma.

Som den praktiska entomologiens verkliga målsman spelade också SVEN LAMPA en viktig roll inom föreningen. Under många år redigerade han föreningens publikationer, i 20 år »Uppsatser i praktisk entomologi». LAMPA var liksom de tre föregående en av »stöttepinnarna» inom föreningen, därtill kallad ej blott genom sina kunskaper och sitt intresse utan kanske minst lika mycket genom sin personlighet. Genom sin hjärtogodhet, sin flärdfrihet och sitt äkta gemyt var han en av de starkaste sammanhållande länkarna under många år. Av nära nog samma typ var FILIP TRYBOM, som under 10 år var föreningens sekreterare. Trots en oerhört stor arbetsbörda som byråchef i Kgl. Lantbruksstyrelsen försummade han sällan eller aldrig ett sammanträde och bidrog genom sina protokoll och initiativ i sin mån till den framgång föreningen haft under de gångna åren. I över 20 år och 15 år som skattmästare tillhörde också JULIUS MEVES Föreningens styrelse. Han representerade skogsentomologien i egenskap av byråchef i Kgl. Domänstyrelsen och var under sådana förhållanden livligt intresserad för allt, som gällde den praktiska entomologiens befordran, i den mån det kunde ske genom föreningens medverkan. En obestriddlig förtjänst inlade han särskilt som skattmästare. I ämbetet SANDAHLS efterträdare vinnlade han sig ej blott om en noggrann skötsel av kassan utan kämpade också segt för att den skulle ökas genom sparsamhet, egenskaper som också togos i arv av hans efterträdare ERNST ROESLER. Av övriga styrelseledamöter må till sist nämnas I. LYTTKENS, som under 31 år ej försummade många sammanträden. Som Lantbruksstyrelsens representant var han en av dem, som ivrigast biträdde föreningens strävanden för den praktiska entomologiens utveckling i landet, men han hade även stor förståelse för den rent vetenskapliga forskningen och var därför även han en av föreningens bästa krafter.

Under föreningens första år sammanträdde medlemmarna ofta i ordförandens, prof. SANDAHL, eller någon annan ledamots hem, men snart nog flyttades mötena till Hotell Phoenix, som bjöd på

större utrymmen. Från detta för de äldre ledamöterna välbekanta näringsställe, som låg i hörnet av Barnhus- och Drottninggatorna, flyttade föreningen först 1899 och drog då in på Grand Restaurant National, Regeringsgatan 74, där föreningen sedermera under fröken ADELE FORSMANS värdinneskap stannade ända tills den moderna dansen under kristiden höll sitt intåg och drev vetenskapen på flykten. Sedan dess har föreningen tidvis varit husvill. I fem år var Konstnärshuset ett lika stilfullt som trivsamt hem, nu har Farmaceutiska föreningens mindre storslagna men likvisst hemtrevliga bo öppnats för våra sammanträden.

Allt sedan föreningens början ha minst fyra möten hållits årligen, två på våren och två på hösten. Årets sista sammanträde hölls till en början i november, men från och med 1882 blev den 14 december föreningens högtidsdag, som sedermera ej utan tvingande skäl rubbats på. Förutom dessa ordinarie möten föreskrevs de första stadgarna, att ytterligare en sammankomst skulle hållas i maj månad, då om möjligt en utflykt i Stockholms omgivning skulle äga rum. I möjligaste mån har också detta sista önskemål fullföljts, fast man ej alltid kunnat göra det i maj. Den första vårutflykten ägde rum den 27 maj 1881 och gällde — Ställmästaregården! Sedermera ha emellertid exkursionerna oftast ställts till platser, där icke blott kulinariska utan även rent entomologiska syften kunnat tillfredsställas. På senare tid ha även försök gjorts att än mer stärka banden mellan de relativt fåtaliga entomologerna genom att mellan de ordinarie förlägga extra sammanträden. ^{74/22} 1914 beslöts, att sådana sammankomster, naturligtvis ej med beslutsmässighet i viktigare frågor, borde äga rum, men med den inskränkningen, att till dem blott skulle kallas sådana medlemmar, som uttalade önskan att i dem delta. Under de närmaste två åren ägde flera sådana möten rum, varvid ej sällan över ett tjugotal ledamöter under fria former träffades för att dryfta gemensamma angelägenheter. Snart gjorde emellertid dyrtiden slut på dessa säkerligen omtyckta samkväm.

Redan den 29 februari 1908 väckte föreningens ledamot ERIC MJÖBERG förslag om att föreningen skulle anordna ett mera allmänt »möte mellan entomologer», som orden lyda i protokollet. Så vitt författaren till dessa rader nu kan erinra sig, gällde det nog i första rummet att få till stånd ett möte mellan föreningens i olika landsdelar spridda utövande ledamöter, men helt visst var ej heller den tanken främmande för förslagsställaren, att även en eller annan av grannländernas entomologer skulle komma att delta. Ehuru styrelsen »sympatiserade» med förslaget, avstyrkte den detsamma, »då det vore att befara, att då ingen särskild anledning till ett sådant möte nu förelåg anslutningen ej komme att visa sig tillräcklig». Förslaget torkade alltså in tills vidare. Ett nytt, som

väcktes den $\frac{7}{8}$ följande år och som föranledde en närmare undersökning av sympatierna för detsamma, ledde ej heller till resultat. Frågan om ett sådant möte blev sedan vilande till år 1922, då i anledning av det till följande året utsatta naturforskarmötet i Göteborg saken på nytt blev aktuell. Trots en del undersökningar, vilka ej syntes tala för en stor anslutning till nyssnämnda möte, beslöt styrelsen den 17 maj 1923 att inbjuda de nordiska entomologerna till ett möte i Stockholm den 29—30 juni samma år. Mötet kom glädjande nog också till stånd och omfattade över 30 deltagare, bland vilka även funnos representanter för Danmark, Norge och Finland. Att det initiativ, som föreningen härmed efter lång tvekan tog, var synnerligen lyckligt visas därav, att mötet redan 1926 efterföljdes av ett nytt, ännu talrikare besökt, som hölls i Köpenhamn och att ett tredje nordiskt entomologmöte till 1930 planeras i Helsingfors.

Entomologiska föreningens i Stockholm verksamhet har haft befruktande inflytande så till vida, att den givit impuls till bildandet av andra föreningar av likartat slag. Redan 1884 stiftade nämligen några medlemmar tillhörande föreningen sällskapet Fauna. Ursprungliga syftet med denna sammanslutning var att i likhet med de förut omnämnda »extra sammanträdena» bidra till att knyta särskilt de entomologiskt intresserade i Stockholm närmare tillsammans, att diskutera angelägenheter, som eventuellt borde framföras på föreningens ordinarie sammanträden, och att i den mån det var möjligt ekonomiskt stödja Entomologiska föreningen. Denna emottog också under en följd av år bidrag till förstärkandet av OSKAR SANDAHL'S fond. Sällskapet Fauna, som i år haft glädjen fira sin 45-åriga tillvaro, har småningom ändrat karaktär därutinnan, att huvudintresset numera torde vara knutet till vertebratzoologien. En annan direkt avläggare av föreningen var »Entomologiska föreningens Göteborgskrets», den som i februari 1898 stiftades av CLAES GRILL. Den hade, som en skrivelse från dess ordförande säger, för »avsikt att arbeta för samma mål som Entomologiska Föreningen i Stockholm, till vilken Göteborgskretsens medlemmar fortfarande komma att såsom hittills inbetala sina årsavgifter, och i vars benägna hägn filialen värdsamt anhåller att få bli upptagen». Tyvärr torde denna ättling av föreningen haft ett mycket kort liv, vilket väl har berott på att den sammanhållande kraften, GRILL, snart flyttade tillbaka till Stockholm.

Det så att säga andliga utbytet av föreningsmötena är naturligtvis lika omöjligt att skildra som att på något sätt värdesätta. Föredragen och meddelandena hava under de gångna åren uppgått till i runt tal 450 och ämnena ha givetvis varit av den mest växlande art. Det första föredraget hölls $\frac{7}{8}$ 1880 av föreningens stiftare prof. SANDAHL och handlade om — »Minerarspindlarna i södra

Europa» och det allra sista av vår nuvarande sekreterare om »Stritarnas egendomliga parasiter». Det övervägande antalet anföranden hava säkert haft mest teoretiskt intresse, men tidigt började man också intressera sig för ämnen av mera praktisk natur. Många av dessa föredrag och meddelanden kunna snarast betraktas som förhandsmeddelanden och hava sedermera offentliggjorts i föreningens tidskrift eller på annat håll. Talrika föredrag hava givit anledning till diskussioner, som helt visst haft gagnande inflytande i skilda riktningar. Då föreningens medlemmar alltsedan början i avsevärd grad utgjorts av amatörer, som föga eller ej alls själva sysslat med insekternas studium, så får man nog säga, att föreningens föredragsverksamhet i hög grad varit kunskapsbringande och skapat förståelse för många av de ofta invecklade teoretiska och praktiska problem, som männen av facket sysslat med.

Det yttre synliga tecknet på föreningens verksamhet har varit och är alltjämt föreningens publikationer, främst dess nu i 50 år gången föreliggande Entomologisk Tidskrift. Den var från början föreningens skötebarn, och som organ för den svenska entomologien har den ovedersägligen varit av allra största gagn. Att på ett förmånligt sätt sköta en förlagsverksamhet är för vetenskapsmän — som ju ofta nog sakna sinne för ekonomi — förvisso ej så enkelt, och när startandet sker med så litet förlagskapital som här var fallet, blir det desto svårare. Strävandena att göra tidskriften så up to date som möjligt frestade bl. a. den förste redaktören att för framställandet av koppargravyrer vända sig till en av dåtidens förnämste på området, DEBRAY i Paris. Men detta blev ett dyrt företag, och det visade sig snart omöjligt fortsätta därmed. Tryckningskostnaderna täcktes ingalunda av inkomsterna, om ej de allra största inskränkningar vidtogos. Tack vare enskild offervillighet blevo emellertid de första årens skulder snart täckta, och redan i slutet på 80-talet visade kassan ett överskott på några hundra kronor. Den 24 april 1890 fattade så styrelsen det viktiga beslutet att ingå till Kgl. Maj:t med begäran om ett statsanslag för tidskriften under motivering, att man önskade bereda plats för uppsatser med praktiskt entomologiskt innehåll och för att framställa avbildningar av skadedjur. Den 5 december samma s. å. beviljades också för ändamålet i fråga en summa av 1,000 kronor för år 1891, och alltsedan dess har föreningen haft förmånen åtnjuta offentligt understöd. I stort sett har föreningens förlagsverksamhet sedermera ej vållat de ledande några större bekymmer. Statsanslaget har också ökat samtidigt som föreningens inkomster av ledamotsavgifter och räntor från fonderna stigit. Men att föreningen även skulle få kännning av krisårens oerhörda prisstegring var helt naturligt. Kostnaderna för tryckningen av förlagsartiklarna blevo då så höga, att en rätt avsevärd balans uppstod. Tack vare ytter-

ligare höjt statsanslag och än en gång enskild offervillighet bragtes emellertid snart debet och kredit att åter gå ihop, låt vara att man nödgats anlita alla tillgängliga räntemedel för att hålla publikationerna på den standard de sedan många år tillbaka befunnit sig.

Redan den $^{24}/_{12}$ 1881 väcktes inom föreningen av dess ledamot, kammarrådet friherre C. A. HERMELIN frågan om hur föreningen skulle kunna på bästa sätt väcka intresse för skadeinsekternas liv och leverne, måhända därtill inspirerad av ett samma kväll av lektorn vid Skogsinstitutet A. E. HOLMGREN hållet föredrag om vanliga tallstekeln och dess lefnadssätt. Frågan bordlades till marssammanträdet 1882, då föreningen gav i uppdrag åt lektor HOLMGREN att tillsammans med sekreteraren AURIVILLIUS närmare utreda frågan och inkomma med förslag. Det kan ha sitt intresse att här göra ett litet utdrag ur den skrift, som de båda delegerade sedermera den 28 april inkommo med till föreningen. De skrevo följande: »Föreningen har med stora kostnader börjat utgifvandet af en tidskrift, som redan vetat att häfda sig en plats bland vetenskapliga entomologiska tidskrifter. Detta är ett särdeles glädjande resultat, och föreningen står genom sin tidskrift i lifligt samband med den entomologiska verlden i andra land, men det är oss bekant, att detta oaktadt flere af föreningens medlemmar ej känna sig så belättna med densamma, som det vore önskligt. Detta beror utan tvifvel därpå, att den genom sin vetenskaplighet intager en ståndpunkt, som för dessa personer ej är fullt lämplig. För mängen, som gerna såge sig ega kunskap om hvardagsinsekternas lefnadssätt, synes den vetenskapliga beskrifningen såsom något onyttigt och obehöfligt, enär han glömmer, att man måste kunna särskilja, för att rätt förstå och ej sammanblanda vidt skilda saker. Oaktadt vi ej kunna annat än varmt värdera allt af sannt vetenskapligt värde, som förekommer i tidskriften, erkänna vi dock gerna, att de, som ej äro nöjda med densamma, hafva rätt för så vidt de önska, att tidskriften *mera än hittills* och *på annat sätt* egnade sig åt frågan om insekternas lefnadssätt och deras ingripande i den menschliga hushållningen. Kunde 'Entomologisk Tidskrift' tillfredsställa detta, utan tvifvel av många kända behof, på samma gång den ej övergäfvade den vetenskapliga sidan af sin verksamhet, så vore därigenom en väsentlig brist fylld inom vårt lands literatur. . . .». Efter denna motivering, som innehåller tankar, vilka än i dag torde vara levande hos en och annan, mena de båda kommitterade att problemet i fråga kunde lösas sålunda: »Entomologisk tidskrift utgives i tvenne skilda och hvar för sig i bokhandeln tillgängliga afdelningar, af hvilka den ena innehåller de vetenskapliga uppsatserna och den andra uteslutande är egnad åt allmänfattliga framställningar af de vanliga insekternas lefnadssätt, utveckling, skada, nytta m. m. dyl., som bör vara af intresse för hvem som helst etc. . . .».

I den följande framställningen pekade också på att den mera populära avdelningen skulle kunna bli ett organ för »Landtbruks-Akademiens Entomolog» och förslaget i sin helhet kan alltså sägas ha givit uppslag till den från och med år 1891 av föreningen utgivna publikationsserien »Uppsatser i praktisk entomologi». Med denna publikation har förvisso föreningen i hög grad gagnat det svenska jordbruket och dess binäringar, och när den efter 23 års tid nedlades var det helt vist på många håll med stor saknad. Men omständigheterna nödgade därtill. Genom den praktiska entomologiens omorganisation skulle den icke kunnat fortleva i den form den utgavs, den skulle ha krävt en fullständig omläggning i redaktionellt hänseende, något som vid tiden för nedläggandet ej blev satt i fråga och för övrigt ingen hade tanke på. »Uppsatser i praktisk entomologi» ej blott fyllde ett behov som organ för de praktiska entomologerna och för övriga för skadedjurens intresserade föreningsmedlemmar utan realiserade även den av styrelsen den 11 april 1886 väckta tanken, att föreningen skulle utge färglagda planscher över skadedjur. Visserligen var det från början tal om väggplanscher för skolor o. s. v., men detta var nog ett för vidlyftigt projekt, man fick nöja sig med tavlor av publikationens format, och dessa torde nog också ha gjort den växtodlande allmänheten en god tjänst. I samband härmed må omtalas, att föreningen år 1904 genom donation i framlidne generalkonsul J. W. SMITTS testamente emottog ett belopp av 5,000 kronor »för anskaffandet av typsamlingar åt skolor av allmännare nyttiga och skadliga insekter». Då denna i testamentet uttalade bestämmelse givetvis ej i längden skulle kunnat uppfyllas, utverkades av sterbhusdelägarna att räntan av kapitalet skulle få användas i första hand till »bekostandet af afbildningar öfver nyttiga och skadliga insekter, utan att likväl hinder mötte att använda densamma till andra för entomologien gagnande ändamål». Blott en gång ha räntorna använts till bekostandet av en plansch av antydd art, eljest ha de, då de ej lagts till kapitalet, använts till täckandet av utgifter för tidskriften. De donerade medlen förvaltas nu under beteckningen »J. W. SMITTS fond».

Förutom de nu nämnda periodiska publikationerna har Entomologiska föreningen under årens lopp utgivit, om vi frånräkna separatupplagor av vissa i tidskriften intagna uppsatser, dels »Entomologisk Latinsk-svensk ordbok» av CLAES GRILL, dels den alltjämt under utgivning varande »Svensk Insektsfauna». Tryckningen av den förstnämnda beslöts vid sammanträde i styrelsen den 11 dec. 1887 och hela upplagan, 500 exemplar, bekostades av föreningen. Initiativet till Svensk Insektsfauna togs av CHR. AURIVILLIUS och SVEN LAMPA, vilka den 24 september 1898 gemensamt föreslog, »att föreningen borde söka få utarbetade och låta

trycka beskrivande afhandlingar i mera sammandragen form öfver sådana insektgrupper, öfver hvilka kortare och billigare arbeten hittills saknades eller voro inom vårt land svårtillgängliga». Det uppdrogs sedermera vid styrelsemötet $\frac{1}{2}$ s. å. åt ordföranden prof. AURIVILLIUS att utarbета en första del, vilken som det hette i protokollet skulle utgöra norm för kommande avhandlingar i serien »Svensk Insektfauna». Till en början utgjorde dessa skrifter integrerande delar av Entomologisk Tidskrift samtidigt som en separatupplaga trycktes för försäljning. Småningom insåg man emellertid det opraktiska i detta förfaringssätt, så mycket mer som tidskriftens utrymme väl behövdes för uppsatser innehållande nya forskningsresultat, varför insektfaunan 1917 helt skildes från tidskriften och utgavs såsom en självständig publikation. Tills nu ha 31 delar av denna skriftserie utkommit. 1906 utgav föreningen också 1 del av en parallellserie med titeln »Svensk Spindel-fauna». Dessa faunistiska publikationer torde kunna räknas till föreningens kanske mest populära från den synpunkten, att de äro goda handledare för nybörjare. Vissa delar ha också haft god åtgång och i ett par fall har föreningen kunnat utgiva nya upplagor. För möjliggörandet av denna publikation har föreningen erhållit förhöjt statsanslag. Som detta emellertid varit och alltjämt är synnerligen ringa och föreningens egna resurser äro ytterst begränsade, har utgivandet av insektfaunan gått mycket långsamt och varit begränsat till blott ett fåtal tryckark pr år. Behandlingen av vissa större insektgrupper har därför måst uppdelas på flera smärre häften, varav årligen blott ett utgivits.

Det intresse för den praktiska entomologiens utveckling inom vårt land, som Entomologiska föreningen redan de första åren lade i dagen, och som sedermera tog sig uttryck genom utgivandet av den ovannämnda serien »Uppsatser i praktisk entomologi», har även manifesterats på ett annat långt mer i ögonenfallande sätt, i det den institution, som nu lever och verkar under det långrandiga namnet »Centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet lantbruksentomologiska avdelning», kan sägas vara ett verk av föreningen. Redan på högtidssammanträdet den $\frac{1}{2}$ 1883 höll dåvarande ordföranden prof. SANDAHL enligt protokollet ett litet anförande om praktiskt entomologiska försöksstationer i Amerika. Detta synes dock ej ha givit något direkt uppslag, vilket däremot kan sägas om det säkerligen entusiastiskt framförda och medryckande anförandet av CLAES GRILL, som hölls vid 10-årsfesten den 14 dec. 1889. Det hade till rubrik »Några önskemål för entomologien i Sverige» och innehöll förslag om upprättandet av en »biologisk anstalt», där uppfödandet av larver och andra till utredning av insekternas fortplantning, förvandlingar och levnadsvanor erforderliga undersökningar kunde på ett tillfredsställande

sätt utföras. Vid nästföljande års decembermöte blev detta ämne utförligt diskuterat, och den 28 februari 1891 tillsatte föreningen en kommitté bestående av professorerna JAKOB ERIKSSON, CHR. AURIVILLIUS och OSKAR SANDAHL samt direktören för skogsinstitutet G. HOLMERZ och dåvarande löjtnant CLAES GRILL, vilka skulle utarbete ett förslag till en svensk praktiskt entomologisk försöksstation. Något direkt förslag torde emellertid aldrig ha kommit till stånd, i varje fall omnämnes ej något sådant i föreningens protokoll, utan kommitterade torde ha valt vägen att söka intressera utom föreningen stående personer att taga det avgörande steget, d. v. s. gå till myndigheterna med en framställning. Helt visst var detta också den bäst framkomliga vägen, ty när sedan Östergötlands läns hushållningssällskap med en skrivelse i ärendet vände sig till Kgl. Lantbruksakademien, så ådagalade detta, att tanken funnit ett kraftigt stöd av de svenska jordbrukarna själva. Hur frågan sedermera utvecklade sig, har GRILL i sin 1898 tryckta skildring av »Statens Entomologiska Anstalt» utförligt omtalat. Korteligen, 1896 beviljade riksdagen pengar till denna institution och 1897 stod den färdig att tagas i bruk. Till densamma tog föreningen initiativet och på dess planläggning och utformning arbetade föreningsmedlemmar med liv och lust. Ej underligt därför att under dess följande verksamhetsår och även sedan Statens Entomologiska Anstalt uppgått i den större statsinstitutionen Centralanstalten för jordbruksförsök föreningen stått den bi i mångt och mycket. Ett bestående vittnesbörd härom är, att föreningen lagt grunden till anstaltens nu rätt betydande svenska insektsamlingar.

Härmed förhåller det sig på följande sätt. Redan från början av föreningens verksamhet ser det ut som om man tänkt sig, att föreningen själv skulle försöka skapa ett litet entomologiskt museum, vilket man väl menade skulle bli för de arbetande entomologerna, enkannerligen för amatörerna lättare tillgängligt än Naturhistoriska riksmuseets entomologiska samlingar. Ätminstone har man svårt tänka sig någon annan plausibel förklaring. Alltnog, redan den 24 april 1880 mottog föreningen en första donation, bestående av en samling skalbaggar från Kärnthen, vilka skänktes av Dr C. A. WESTERLUND i Ronneby. Strax därefter, i februari 1881, erhöll föreningen som gåva av statsrådet O. I. FÅHRÆUS en betydande samling svenska skalbaggar jämte en mängd andra insekter, och den 21 november 1885 fick föreningen i present av ordföranden revisor J. ANKARCRONAS vackert ordnade samling av huvudsakligen sydsvenska skalbaggar och fjärilar, och slutligen donerade den 25 september 1886 fältläkaren P. A. EDGREN sina stora samlingar. Här till kommo smärre skänker från en mängd föreningsledamöter. Som synes, växte dessa samlingar snabbt och för att intet skulle

förfaras utsågs den 21 november 1885 SVEN LAMPA till »intendent» för desamma. Snart blevo de också så skrymmande, att föreningen våren 1894 för deras räkning nödgades hyra ett särskilt rum, vilket var beläget i Drottninggatan 90, och för vilket en årlig hyra av 170 kronor betalades. Det visade sig dock snart, att de donerade samlingarna vållade både utgifter och besvär, varför föreningen den 29 februari 1896 beslöt att utan några villkor överlämna desamma till den blivande Statens entomologiska anstalt, där de redan tidigt blevo sammanförda med andra till nämnda anstalt skänkta samlingar.

I föreningens första stadgar nämnes ingenting om att föreningen skulle upprätta ett bibliotek. Men den saken tycks ha varit självklar, ty redan vid styrelsesammanträdet den 24 mars 1880 lades grunden till ett sådant genom gåvor dels av föreningens ordförande prof. SANDAHL dels av dess finske ledamot dr J. M. AF TENGSTRÖM. Den förre skänkte äldre verk av FABRICIUS, FALLÉN, GYLLENHAAL, LINNÉ och PAYKULL, den senare donerade sina egna skrifter. Då styrelsen mottog ordförandens gåva, beslöts samtidigt att »på allt sätt sträfvä för anskaffandet af en fullständig samling af Skandinavisk Entomologisk Litteratur», och det beslutet har också omfattats med stort intresse, ty under de följande åren inflöt den ena bokdonationen efter den andra, och sedan man börjat utnyttja tidskriften som bytesmaterial, växte boksamlingen snabbt och säkert. I början förvarades böckerna hos ordföranden, men snart överflyttades de till Riksmusei entomologiska avdelning, där föreningens sekreterare professor AURIVILLIUS då residerade som intendent. På dennes förslag beslöt styrelsen föreslå föreningen, att en särskild bibliotekarie skulle väljas, och sedan styrelsen fått i uppdrag att själv utse denne valdes AURIVILLIUS till innehavare av befattningen. Ända till sin död 1929 vårdade A. föreningsbiblioteket, som alljämt förvaras på riksmuseet, på ett sätt som förpliktar föreningen till den allra största tacksamhet, ty från en ringa början har det svällt ut och blivit ett av de allra största privata entomologiska biblioteken, åtminstone inom de nordiska länderna.

Föreningsbiblioteket omfattar uteslutande litteratur rörande insekter, spindeldjur och tusenfotingar och har huvudsakligen ökat genom byte, ty på senare tid ha donationer — om vi bortse från värdefulla och stora gåvor av bibliotekarien och hans efterlevande maka — varit både små och sparsamma. En följd härav har naturligtvis blivit, att bokbeståndet huvudsakligen utgöres av tidskriftsmaterial. Med ett par hundra enskilda utgivare, föreningar och institut har byte arrangerats, vilket tillfört biblioteket icke blott flertalet av de utländska ledande, rent entomologiska tidskrifterna utan även en mängd sådana med blandat innehåll. Dessa senare ha av utrymmesskäl slaktats. Sedan de för biblioteket lämpliga

uppsatserna avskilts, har det övriga materialet försålts eller överlämnats till Kgl. Vetenskapsakademiens bibliotek som ersättning för nyssnämnda arbete och för distributionen av bytesmaterialet, vilket arbete sedan många år tillbaka omhänderhafts av akademien. På sätt här nämnts har sålunda en utomordentligt rik separatsamling uppkommit, vilken ordnats systematiskt efter avhandlingarnas innehåll, alltså fördelats på rubrikerna allmän entomologi, skalbaggar, fjärilar, spindeldjur o. s. v. På visst sätt är denna anordning av praktiskt värde för den som snabbt vill lära känna bibliotekets förråd av litteratur rörande en viss grupp av djur. Det är också bekvämare att handskas med de små skrifterna än med de kanske stora tidskriftsvolymererna, men å andra sidan hava de små tunna häftena den olägenheten att de fortare förstöras och lättare placeras på fel plats eller rent av förkomma.

Någon egentlig katalogisering av biblioteket har sedan det vuxit ut genom tidskriftsbytet ej ägt rum. En följd av år abonnerade föreningen på Concilium Bibliographicums kända lappkatalog, i vilken bibliotekarien gjorde anteckningar om bibliotekets förråd, men småningom upphörde även detta och slutligen avbröts av ekonomiska skäl prenumerationen på lappkatalogen i fråga. Den enda vägledning i biblioteket som för närvarande finnes är alltså förteckningen över de tidskrifter föreningen erhåller i byte, och detta kan ju på sätt och vis vara en verifikation på de separat, som böra finnas i föreningens ägo. Detta att en biblioteksmässig katalogisering av bokförrådet saknas är uppenbarligen en synnerligen stor brist, men man har härvid sedan länge resonnerat som så: »Kommer tid kommer råd». Ehuruval den tidpunkten ännu ej kan sägas vara nära, har föreningen med hänsyn till att något måste göras innevarande år anslagit ett mindre belopp för påbörjandet av en revision och inventering av biblioteket.

En av Entomologiska föreningens livsuppgifter är att väcka intresse för insekternas studium och vad ligger då närmare till än att söka uppmuntra och egga de unga att med liv och lust bedriva forskningar. Ett led i detta strävande har varit utgivandet av Svensk Insektfauna, ett annat föreningens s. k. vandringsstipendium. Förslag om detta senare väcktes på styrelsesammankomsten den 30 april 1892 av CLAES GRILL, som ville att föreningen årligen skulle utdela ett stipendium till någon elev vid de högre läroverken. Först den 11 mars 1893 beslöt föreningen att ett belopp av 60 kronor skulle få användas för att bereda någon därav förtjänt lärjunge vid gymnasierna i riket möjlighet att företaga en »entomologisk sommatur». Vid följande sammanträde den 29 april heter det i § 3 kort och gott: »Till innehafvare af O. T. SANDAHL'S vandringsstipendium för 1893 utsågs enligt styrelsens förslag studeranden vid Wenersborgs H. Elementarläroverk

C. O. G. NORÉN». Stipendiet blev genast populärt att döma därav, att redan vid sammankomsten den 30 september Fru SIGNE NORDENSKIÖLD som gåva överlämnade 50 kr. att användas som ett extra stipendium för år 1894. För att trygga stipendiet anhöll sedermera kapten GRILL den 27 februari 1897 att som gåva få överlämna hela upplagan av sin då nyss tryckta »Catalogus coleopterorum scandinaviae» med önskan att de vid försäljningen influtna skulle bilda en fond för ett vandringstipendium och samtidigt överlämnades en på privat väg för samma ändamål insamlad penningssumma. Föreningen beslöt tacksamt mottaga dessa gåvor och att med desamma som grund upprätta en fond, som skulle bära namnet »GRILLSKA stipendiefonden». Under de följande åren mottog denna fond vid flera tillfällen gåvor, varigenom den växte så snabbt, att räntemedlen redan 1903 medgåvo utlandet av ett stipendium. Numera utgår stipendiet med 100 kronor. Vid några tillfällen ha extra stipendier utdelats eller förtjänta sökande erhållit uppmuntran på annat sätt, t. ex. genom litteraturgåvor.

En annan åtgärd för väckande av intresse för entomologiska studier hos skolungdom voro de exkursioner, som under åren 1907 och 1908 anordnades för lärjungar och lärare vid Stockholms läroverk. Tyvärr måste dessa snart inställas, då det visade sig svårt att få ledare för desamma.

En överblick av föreningens verksamhet under den nu gångna 50-årsperioden skulle vara ofullständig, om man ej gjorde ett summariskt bokslut och betraktade den finansiella ställningen, sådan den just nu ter sig. Under blygsamma förhållanden började företaget. Hela rörelsekapitalet var som förut nämnts 475 kronor, vartill kom beräknade ledamotsavgifter à 6 kronor årligen. Detta var således ej mycket. Men så hade de ledande också ett kapital i sin fasta tro på företagets framtid, sin entusiasm och sin — företaganda. Tack vare detta har allt gått bra. Debet och kredit ha, om man fränser ett par tillfällen då säregna förhållanden gjorde sig gällande, gått ihop, och stundom har kassan visat överskott, som tillfallit de redan tidigt tack vare frikostiga gynnares donationer bildade fonderna. Det må emellertid ej förglömmas, att föreningen som stöd under en lång följd av år haft förmånen åtnjuta statsanslag, vilket numera utgår med 2,000 kronor årligen. Därjämte har föreningen med hänsyn till det efter världskriget sänkta penningvärdet ökat ledamotsavgiften till 10 kronor. En granskning av det senaste årets räkenskaper utvisar, att inkomst- och utgiftsstaten slutar på kronor 6,073:61, av vilket belopp kronor 5,401:12 tagits i anspråk för framställandet av tidskriften och insektsfaunan. För att täcka denna stora utgift har föreningen utöver statsanslaget och de av årsavgifter influtna medlen, kronor 1,822:—,

måst anlita så gott som alla tillgängliga räntemedel, ett belopp på kronor 1,919:14. Det är således tydligt, att föreningen numera förfogar över ett rätt så avsevärt kapital. Vid sistlidna års bokslut uppgick detta till ej mindre än 34,473 kronor, varav kronor 33,364:22 voro fonderade. De tidigast grundade fonderna, A. F. REGNELLS och P. F. WAHLBERGS på vardera 2,000:— kronor, hava ej alls ökats. OSKAR SANDAHL'S fond däremot har från en mycket blygsam början vid sekelskiftet uppnått i runt tal 6,000:— kronor och växt ända till år 1900, då den belöpte sig till 10,000:— kronor. Någon ökning har sedermera ej ägt rum. Vad GRILLS stipendiefond angår har den varit föremål för ständig ökning, låt vara med små belopp. Fonden uppgår nu till kronor 3,856:47. J. V. SMITTS fond fick växa till 1914, då den uppnådde 6,400 kronor, vid vilket belopp den tills vidare stannat. Slutligen återstå tvenne fonder, »Ständiga ledamöters fond», grundad ³⁰/₁₀₀ 1882, vilken enligt fondens natur varit stadd i ständig tillväxt och nu utgör ett belopp av 5,000:— kronor, samt den s. k. »Publikationsfonden», vilken bildades år 1919 genom insamlade medel. Den uppgick efter några år till kronor 4,107:75 men har sedermera ej vuxit.

Härmed har den Entomologiska Föreningens i Stockholm historia under de tilländalupna 50 levnadsåren i korthet skildrats. Om också de gångna årens uträttade arbete ej kan kallas lysande, så har det dock för oss svenskar varit utomordentligt betydelsefullt så till vida som vi kunnat på ett mera effektivt sätt än förr väcka intresse för studierna av insekterna ej blott från den synpunkten att forskningen kan skänka värdefulla teoretiska resultat utan kanske än mer med hänsyn till det direkta eller indirekta gagn för mänskligheten kunskapen om dessa djurs levnadsförhållanden och livsbetingelser kan ha. I våra publikationer, främst i tidskriften, ha ofta nog resultaten av de svenska forskarnas studier blivit offentliggjorda, och på så sätt ha de också varit till internationellt gagn. Under sådana förhållanden kan föreningen nu med tacksamhet ägna de bortgångna pionjärerna sin hyllning, med tillfredsställelse se tillbaka på ett väl förrättat värv och med trygghet se framtiden an i förhoppning, att föreningen om möjligt i än vidsträcktare grad än hittills skall kunna väcka intresse för entomologien och på så sätt utföra ett både kulturellt och praktiskt gagnrikt värv.

Alb. Tullgren.